

Pastýř a hostitel z Žalmu 23

Úvahy | 4.5.2010 @ 1.30

Žalm 23, toliko notoricky známý nejen mezi křesťany, skýtá velké metaforické bohatství. Nalézáme v něm Hospodina jako pastýře i jako hostitele, jak po všechny dny života své ovečky a svého hosta zajišťuje jim bezpečí a všeobecný blahobyt. Cílem této úvahy je porozumět metafoře žalmu co nejlépe a uvědomit si jak může Žalm 23 inspirovat pastýře sboru.

Ačkoli základní principy chovu ovcí v době vzniku žalmu musejí být pro nás domyslitelné (leč v jednotlivostech odlišné od současných), nemůžeme na základě extrémního vyostření této metafory do všech důsledků vypracovat spolehlivé kompendium pastoringu. Přesto si jistě uvědomujeme, že je tento žalm snad nejsilnější, nejúplnější metaforou, skrze kterou se později slovy „Já

jsm dobrý pastýř“ představil náš Pán Ježíš Kristus.

1. Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek.

Již ze začátku si musíme uvědomit právě to počáteční sdělení prvních slov prvního verše: „Mým pastýřem je Hospodin.“ Toto konstatování nás uvádí do dvou základních zjištění.

Zprvé, že díky němu si může každý, jehož pastýřem je Hospodin, zcela přivlastnit slova tohoto žalmu. Zadruhé ale, že se od toho odvíjí všechen následující myšlenkový proud žalmu a my, byť jako čtenáři v této chvíli zaujatí záměrem propůjčit si z metafory třiadvacátého žalmu cosi platného v pastorační službě, si musíme být vědomi toho, že se zde setkáváme s vrcholnou kontemplací právě toho jehněte v ruce Pastýře, které jej zná a má o něm to nejlepší mínění.

Za oznámením „Hospodin je můj pastýř“ následuje další: „nebudu mít nedostatek.“ Tyto dvě části bychom v překladu mohli s čistým svědomím spojit slovem „proto“ a apelovat tak na patrnou kauzálnost. Hospodin je můj pastýř, nebudu mít nedostatek: Právě proto nebudu mít nedostatek, vždyť pastýřem je Hospodin! Nebo možná trefněji přeloženo: Nebudu strádat! Nedojde u mě k žádnému strádání!

Toto odmítnutí strádání v životě každého, jehož pastýřem je Hospodin, je následováno čtyřmi verši vysvětlování. V těch čtyřech verších je seznam činů pastýře, jež on jako ten, jehož ovce ani neznají strádání, koná.

2. Dopřává mi odpočívát na travnatých nivách, vodí mě na klidná místa u vod.

V tomto verši nejde, jak by se snad mohlo na první pohled zdát, o materiální zajištění. Na obraze tohoto verše není jehně pojídající trávu a pijící vodu, je zde jehně v míru spočínuté na klidném místě, které pastýř uznal za vhodné. Pozornost zde tedy není věnována břichu, ale duši. Pastýř úmyslně vodí ovce na místa pokoje a odpočinku, kde je nechá spočinout. V pozdějším verši uvidíme, že je pro ovci možné, aby „šla údolím šeré smrti“. Cílem cesty je ovšem vždy toto blažené místo odpočinku.

3. Na živu mě udržuje, stezkou spravedlnosti mě vede pro své jméno.

Nad druhým veršem se pozastavme důkladněji, jelikož v něm dlí dle mého názoru pro naši věc závažné sdělení. Máme dvě východiska porozumění první části verše – „Na živu mě udržuje.“

První význam nás napadne okamžitě: Jedná se o jednoduché bránění ovce před smrtí. Pastýř v tomto obraze podniká kroky nezbytné pro ochránění života jehněte, které může říci, že jen proto je ještě naživu zde, ve svém těle, že ji tak udržuje pastýř.

Druhý, dle mého názoru úplnější obraz pochopíme skrz první polovinu druhé části verše: „stezkou spravedlnosti mě vede“. Představme si podobně jako v případě prvního verše i zde spojení obou částí slovem „protože“. Tím se druhý obraz odkryje: Naživu mě udržuje, protože mě vede stezkou spravedlnosti. Právě proto chce pastýř, abych byl spravedlivý! Proto, abych zůstal naživu! Takto už nebude pastýřovým skutkem pouze ochrana těla jehněte před fyzickou likvidací života v něm, ale i záchrana duše od té druhé smrti, o které stejný pastýř, o němž je zde řeč, řekl, že je údělem „zbabělců, nevěrných, nečistých, vrahů, atd. atp“ (Zj 21,7). Proto vede Hospodin své jehně po cestách spravedlnosti, aby ho uchránil od zmíněných nepravostí, jejichž důsledkem není smrt těla, ale věčná smrt duše.

Zvláštní pozornost můžeme věnovat i zakončení verše: „pro své jméno.“ Toto zdůvodnění – už vlastně druhé zdůvodnění toho, že Hospodin vede jehně stezkou spravedlnosti – chápeme z hlediska Boží starosti o Jeho vlastní reflexi v Jeho vyvoleném stádu. Na tuto Boží vlastnost, tento oprávněný požadavek úcty, na které může být chováním jeho lidu cosi ubráno, naráží apoštol Pavel, když píše:

Zakládáš si na zákoně, a sám přestupováním zákona zneuctíváš Boha? „Jméno Boží je vaší vinou v posměchu mezi národy,“ jak stojí psáno. (Řím 2,23.24)

Ještě jasněji narážíme na tuto Boží vlastnost ve slovech Nátana k Davidovi po odhalení hříchu s Bat-šebou:

David Nátanovi řekl: „Zhřešil jsem proti Hospodinu.“ Nátan Davidovi pravil: „Týž Hospodin tvůj hřích sňal. Nezemřeš. Poněvadž jsi však touto věcí zavinil, aby nepřátelé Hospodina znevažovali, syn, který se ti narodí, musí zemřít.“ (2 Samuelova 12,13.14)

Hospodinova ctižádost je reálná, legitimní a bezvýhradná. Je přeci psáno:

Proto ho (Krista – pastýře) Bůh vyvýšil nade vše a dal mu jméno nad každé jméno, aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i pod zemí – a k slávě Boha Otce každý jazyk aby vyznával: Ježíš Kristus jest Pán. (Filipským 2,9.10.11)

Co z toho však plyne pro lidského pastýře Božích ovcí? Náleží i tomu ta čest, aby „vedl své ovce stezkou spravedlnosti pro své jméno“? Odpovím pavlovsky: Naprosto ne! Pastýř Božích ovcí na zemi nepracuje pro svůj vlastní prospěch, ani aby se zalíbil lidem. Ten není předurčen k tomu, aby byl populární a aby přetrvával v obecné vážnosti. Vše však činí tak, aby čest odváděl Hospodinu a z praktického hlediska především bránil tu „stezku spravedlnosti“. Apoštol Petr nás ve svém druhém listě varuje před lživými učiteli, „kteří budou zálučně zavádět zhoubné nauky a budou popírat Panovníka, který je vykoupil“ (2 P 2,1). „Mnozí“ pak budou následovat jejich „nezřízeností“ a co je hlavní: „cesta pravdy bude kvůli nim v opovržení.“ (2 P 2,2) Tato cesta pravdy je předmětem pastýřovy pozornosti, aby po ní vedl Boží ovce. A opět prakticky: Pokud střeží stezku spravedlnosti svých ovcí, musí střežit i tu svou! Třetí kapitola listu Timoteovy o tomto pojednává jasně.

4. I když půjdu roklí šeré smrti, nebudu se bát zlého, vždyť se mnou jsi ty. Tvoje berla a tvá hůl mě potěšují.

Čtvrtý verš vykresluje další obraz skutku pastýřovy prozřetelnosti a dobroty, je to poslední obraz tohoto žalmu, který má co říci k jeho první metafoře. Vidíme jehně jdoucí ve tmě, které se při vědomí pastýřovy přítomnosti nebojí. Čeho by se bálo? Vždyť průvodcem je Dobrý pastýř!

Jehně nachází u pastýře jistotu, to je poselstvím první části čtvrtého verše. Co však opět s druhou částí? Nabízí se zde opět použít zaostření pomocí slova „protože“ tak jako v předchozích dvou případech. „Nebudu se bát ničeho zlého, protože ty jsi se mnou a protože mě potěšují tvá berla a hůl“ – právě to de facto říká jehně ve čtvrtém verši.

Stojíme ovšem před zdánlivým paradoxem, který by se pod čočkou básnického rozboru zjevil jako oxymoron. Hůl potěšuje? Snad se zde žalmista spletl! Potěšuje zpravidla laskavá ruka, která jehně hladí po šíji, popřípadě nese. Ale tvrdá hůl?

Abychom přesně pochopili, že pastýřova „berla a hůl“ je součástí cesty ke „travnatým nivám“, podívejme se na to skrz slova žalmu 94:

Blaze muži, jehož, Hospodine, káráš, jehož svým zákonem vyučuješ: Dopřeješ mu klidu ve zlých dnech, zatímco se bude kopat jáma svévolníku. (Ž 94,12.13)

V těchto dvou verších je patrný podobný myšlenkový pochod jako v Žalmu 23, jen obrácený. Hospodin „dopřeje klidu ve zlých dnech tomu, koho kárá“ stejně jako „nechá odpočívat na travnatých nivách toho, na koho použije svou berlu.“

Pastýř Božích ovcí z toho může vyjít s jednoduchým zjištěním: Kárání, napomínání a všelijaké užívání berly či hole je zcela legitimním způsobem jeho práce, nicméně motiv všeho takového jednání musí vždy ležet tam za „roklí šeré smrti“, na travnatých nivách, v zóně pokoje. Jen k tomu má pastýř v ruce berlu, aby ochránil v temnotě ovci od sejítí z cesty spravedlnosti. Jen proto je hotov zakročit holí, aby se ovce neztratila ve tmě.

Stejný princip naznačil apoštol Pavel v listě Efezským, jen tehdy jej aplikoval jako radu rodičům:

Otcové, nedrážděte své děti ke vzdoru, ale vychovávejte je v kázni a napomenutích našeho Pána. (Efezským 6,4)

Otec by byl pokušitelem dětí, pokud by v nich cíleně vyvolával vzdor, který je více či méně všem dětem vlastní. Byl by ovšem katastrofálně nedbalým, pokud by lhostejně opomíjel napomínat a vést své děti na základě Božího slova. To samé můžeme vztáhnout na pastýře! I ten se může dopustit chorobné přísnosti stejně jako lhostejnosti.

Bystrý čtenář již jistě ví, že jsme z obou pomocných veršů (Žalmu 94,12.13 a Efezským 6,4) získali ještě jednu indicii k odhalení tajemství tohoto verše. Zjistili jsme, co je vlastně tou berlou, co je tím nástrojem pastýře, který on může použít k napomenutí. Tou berlou je Boží slovo! Pavel to pastýřům Božích ovcí v pastorální epištole Timoteovi ostatně jasně uvádí:

Veškeré Písmo pochází z Božího Ducha a je dobré k učení, k usvědčování, k nápravě, k výchově ve spravedlnosti, aby Boží člověk byl náležitě připraven ke každému dobrému činu. (2 Timoteovi 3:16.17)

5. Prostíráš mi stůl před zraky protivníků, hlavu mi olejem potíráš, kalich mi po okraj plníš.

Pátý verš je jen další položkou na seznamu činů pastýře – toho seznamu, který zdůvodňuje obě

konstatování prvního verše. Jen jedna věc se zde změnila. Už se nenacházíme v metafoře o pastýři a jehněti, ale přestoupili jsme z ní do jiné. Z Dobrého pastýře se stal jakoby Dobrý hostitel a z jehněte host. Pátý verš nicméně obsahuje tři zajištění člověka, které jako tři pilíře podepírají jeho prosperitu.

Hospodin prostírá stůl před zraky protivníků svého dítěte na důkaz toho, že žádný pozemský nepřítel nemá ve své moci blahobyt Božího dítěte. Nikdo nemůže člověku odejmout to, co mu Bůh přičkl ani přičknout to, co Bůh odejmul.

Dále čteme, že Hospodin potírá svému hostu hlavu olejem. Tomu můžeme rozumět dvěma způsoby. Zaprvé jako ti, kteří znají okolnosti Davidovy klikaté cesty k trůnu můžeme prohlásit, že podle žalmisty Davida to byl vždy právě Hospodin, který jej pomazal – zmocnil k dalším krokům. Zadruhé však víme, že olej byl v Davidově izraeli také symbolem radosti a při slavnostních příležitostech se používal k uctění hosta na hostině.

Třetím pilířem je obraz zcela naplněného kalicha. Nezbyvá nám zde, než se domnívat, že jde opravdu především o důkaz dostatku, který host v Hospodinově domě zakouší.

6. Ano, dobrota a milosrdenství provázet mě budou všemi dny mého žití. Do Hospodinova domu se budu vracet do nejdelších časů.

První polovina šestého verše jen završuje celý seznam skutků Pastýře i Hostitele časovým určením. Jehně i host v jedné osobě má nyní úplný důvod k radosti. „Ta všechna Boží dobrota a prozřetelnost v mém životě neskončí! To zajištění nepomine!“ Takto rozjásaná osoba pak dodává své rozhodnutí a svou konkluzi zde, po celožalmovém rozvažování: Do Hospodinova domu se budu vracet do nejdelších časů, tedy jak dlouho to jen bude možné!

Mohlo by nás zde poněkud zaskočit slovo „vracet“. Septuaginta a Vulgáta toto sloveso překládaly s mírnou odchylkou od přesného významu jako „přebývat“. Jde ovšem o dozvuk metafory s Hostitelem a jeho hostem, který toto všechno říká. Je to host on se bude vracet do Hospodinova domu, ve kterém našel bezpečí, radost a dostatek.

Není podle mého názoru již třeba obšírněji vysvětlovat lidskému hostiteli Božích hostů ani pastýři Božích ovcí, že mají udělat vše pro napodobení Hospodinových činů. Snad jen poukázat na to, co je v posledním verši velmi zřejmé, že jehně ani host se budou vracet do Hospodinova domu, ne do pastorova sboru. Pastorovi není dáno budovat na zemi sféru svého duchovního vlastnictví. V Božích očích totiž není pastor nic víc než kterákoli z jeho ovcí či kdokoli z jeho hostů.

Závěr

Z pohledu člověka, pastýře Božích ovcí, nám na mysli musí tanout otázka: „Říkají mé ovce toto pod mým vedením? Kdy já sám budu moci říct, že ani jedna z těch mých nestrádá po žádné stránce? Lze tohoto docílit?“ V kontrastu s pastýřem Hospodinem je pastýř člověk zákonitě volán k pokoře a ke vědomí nedostatečnosti. Kdo dosáhne kvalit Hospodina – Boha všemohoucího, žárlivě milujícího, dobrého pastýře, který jako takový položí svůj život za ovce? (J 10,11) – za své přátele (J 15,13), kteří jej znají a které zná on ? (J 10,14)

Jsou vskutku vysoké ty ideály z Písma a já osobně nejsem naivní, abych měl za to, že je snad pozemský pastýř kdy splní. Vzájemná naděje ať plyne u každého z vědomí vlastní nedostatečnosti. Naše solidarita a nelámání hole pak přispějí ke zlepšení. Vždyť úkol pastora není lehký.

<http://selah.diet/uvahy/pastyr-a-hostitel-z-zalmu-23/>